

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

ספורים

חביבות מיוחדת יש לה למצות ספה, שנקראת בזהר הקדוש "צלל דמהימנותא" - צל האמונה, ואמרו מי ששרשו וגזעו קדוש מישראל ישב בספה בכניף הקנה. והיה רבי יהודה צדקה מפרש, מדוע הדגישה התורה דוקא במצות ספה וצינה שכל האזרח בישראל ישבו בספה? כלמדה, שלעיתיד לבוא, יעמד משיח צדקנו ויתן תעודת אזרחות רק לאלו שקימו את מצות ספה, כי כך הוכיחו שהם חלק מעם ישראל.

בעיר קרקא, התגורר תלמיד-הכם מפלג בשם רבי מנחם מנדל קרנגיל, שחבר כמה ספרים חשובים, ונודע בהנהגותיו והוספותיו החשובות על שם הגדולים של מרן החיד"א, שם הוא מספר ספור נפלא אודות רבה של קרקא, רבי שמעון סופר, בנו של ה"חת"ם סופר. "פעם אחת ישבנו בספה בלילה הראשון, והרב האריך בשלחנו הטהור לכבוד החג בחדושי תורה וזמירות עד אחר חצות, עד שהיה מתנמנם עליהשליח וגם אני הלכתי לישון בספה. לאחר שעה ושתיים, הקיץ הרב אותי כשהוא מפנים אותי ומבקש את מחלתי, ובקש ממני שאמן לו לחם משנה, כדי שיוכל לבצע עליהם ולאכל בציט בספה. שכן חושש הוא, שמא אכל את-הפצות הראשונה בלי פונה ראוייה מתוך תאבונה הגדול, ולא פון לשם מצות ספה כמו בציט המצה בליל פסח. כמובן שמולאתי את בקשתו מיד, והוא נטל ידיו שוב לסעודה, ומרב שמחתו ישב ושח בדברי-תורה עד סמוך לאור הבקר, ואף אני נטלתי ידי והצטרפתי לסעדו פאשר אני נהנה מזיו השכינה. ותהלה לה, שהרב טעם בחלות של זוגתי טעם של מן ממש, עד שלמחרת ספרה הרבנית לזוגתי, כי הרב תמה בפניה מדוע לא הרגיש מעולם טעם פה משבח בחלותיה. ומזה תבין כי לרב קדשתו ודבקו, טעם בו טעם גרעון, שהרי מצד הדיו יצא ידי חובתו, אלא שמרב דבקו במצות החמיר על-עצמו ואכל שוב, ומזה תראה את גדל מעלתו הרמה."

בשנת תרפ"ג, בקר רבי בן-ציון הלברשטם מבובוב הי"ד בטורנא, והתועד עם רבה הנודע רבי מאיר אריק (נפטר בליל חג הסוכות). בשיתותם הפליג הרבי אודות זקנו ה"דברי חיים" מצנו שנודע בצדקת פרונו בישראל, וביותר היה מחלק סכומי עתק לעניים בערב סבות, עד שפעם פזר אלה ושמונה מאות רבלי-פסוף בערב החג. תמה רבי מאיר לפשר ההנהגה, שכן מה ענין צדקה אצל ספה, והרבי הסביר את-הדבר: "ראשית, מקורו טהור מדברי האר"ל שנקבן להרבות צדקה בערב סבות, והוסיף: "ומצאתי לזה רמז נפלא במנין הטפחים של הכשר ספה, שעולה במכון במנין צדקה. שכן גדל הספה הכשרה היא שבעה על שבעה טפחים, והינו מ"ט טפחים מרבעים. ושעור הדפנות להכשר ספה, הן שתיים בהלכתן ושלישית אפלו טפח. ובין שגבה הספה הוא עשרה טפחים לפחות, יש אפוא בשתי הדפנות השלמות סך שבעים טפחים מרבעים, ובדפן שלישית שהיא ברחב טפח יש בה עשרה טפחים. נמצא כי שלש הדפנות יחד מנין ק"ג טפחים מרבעים, ועם צרופ שעור הכשר הסך של מ"ט טפחים מרבעים, הרי לנו יחד קצ"ט טפחים, במנין צדק"ה בדיוק שעולה קצ"ט. והרי פאן סמוך למצות צדקה בספה." לשמע הרמז הנפלא, קרא הרב מטורנא בהתפעמות: "הרב מבובוב! הרי הרמז שלכם בגדר אמת לאמתה וקולע אלי-השערה."

פנינים

בסכת תשבו שבעת ימים (ויקרא כג, מב) - ראשי התבות הם בגימטריה תשובה, לרמז שמצות ספה שבאה להורות לאדם שכל ישיבתו בעולם דומה לספה שהיא דירת עראי, ולכן שעור הדפן הפחות הוא שבעה טפחים, לרמז לשבעים שנותיו ולהטותו לתשובה. (דרד כוכב)

למען ידעו דרתיכם כי בסבות הושבתי את-בני ישראל (שם כג, מג) - למען ידעו הוא לשון דעת, ומרמז לסדר טהרות, כי הספה מטהרת כמו מקנה, שכן גם בספה נכנסים בכל-הגוף כמו במקנה, ושלש התבות למען ידעו דרתיכם הן בגימטריה תתק"ס, במנין תתק"ס לגיו שצריך להכשר מקנה לטהרה. (צמח דוד)

לולב - אותיות ל"ו, כנגד ל"ו הצדיקים שכלל דור דוד, וכנגד ל"ו המסכתות שבש"ס בבלי. ול"ב מרמז לתורה שבכתב המתחילה בבי"ת ומסתיימת בלמ"ד, ולולב גם בגימטריה חיים המרמז לתורה הקדושה. אחרג בגימטריה תרי"ג עם שלש המינים, ששקולה מצות ארבעת המינים כנגד תרי"ג המצות. (מהרי"ו)

לולב נטל ביד ימין, כי לולב עולה בגימטריה ס"ח במנין חכם, ולב חכם לימינו. (ברכת חיים)

מסכת ספה נקראת בלשון יחיד, בשונה ממסכתות ערובין פסחים ושקלים ועוד, כדי לרמז לכך שסובה היא בגימטריה צ"א, במנין שמות הקדש ה"ה ו"אדנו"ת יחד. (והאר עינינו)

בארבעה ענינים מצאנו שלמות. אמונה שלמה, תשובה שלמה, ההזירנו בתשובה שלמה לפניך, רפואה שלמה, והעלה רפואה שלמה, וגאלה שלמה, וגאלנו גאלה שלמה. וראשי התבות שלהם הוא אתר"ג - אמונה, תשובה, רפואה, גאלה. ולכן מקפידים על האתגר שיהיה שלם וכלול בהדרו. (בלבת אש)

אעלה ראשי תבות אתגר ערכה לולב חדס, וגאודים בתמר, שנאמר אעלה בתמר. (הגר"א)

רבי יהושע מדז"קוב, היה נוהג לטל לולב קטן למצוה, ואמר בציחות: "א זעלנער האט א גרויסן רעוואליונער, אבער א גענעראל האט א קליינעם ביקס" ... - חיל פשוט צריך רובה ארץ, אבל לגנרל רק אקדח קטן... (צל הקודש)

היה היה

הלולב היבש שהציל מהלולב הגזול

מחזרים אחר המצות הם יהודי תימן התמימים והישרים, וכל הליכותיהם שזורים במנהגי ישראל ובדקדוק ההלכה הצרופה, על-פי המסורת הוותיקה השמורה בידם מ'מים ימיהם', יותר מאשר כל קהלות ישראל. ומנהג נאה נהגו היהודים בתימן, שהיו משמרים את הלולבים כהגיתם היהודית והדוקנית, לשם סגלה ושמירה בכל ימות השנה. כמעט בכל בית יהודי בתימן, היתה מתקנת תבה מארכת מעל פתח אחד מחזרי הבית, ובו היו מצניעים את הלולבים מתוך חבוב מצוה. ובהגיע הימים שלפני חג הפסח, היו שולפים מתוך התבה חלק מן הלולבים שהצניעו בה, ובהם היו מסיקים את התנור המצות לפסח, בעקבות מנהגם הוותיק של האמוראים רבאמי ורבאסי כמובא במסכת ברכות, שהיו מכריזים ברכת 'המוציא' על פיר הלחם בה השתמשו לערוב חצרות, ואמרו 'כיון שנעשתה בו מצוה אחת, תעשה בו מצוה אחרת', ואף כאן, כיון שנעשתה בלולבים מצות נטילת ארבעה מינים בחג הפסח, תעשה בהם גם מצות אפית מצות בחג הפסח. בנוסף ללולב, היו יהודי תימן מייחסים סגולות להדסי המצוה, והיו משתמשים בהם לרפוי מחלות ומכאובים ורואים בהם ישועות. ובכלל, היו מייחסים סגולת שמירה לאותו חדר בו הצניעו הלולבים, כפי שאמרו חז"ל בספר שירי מצוה מעבדים את הפרענות ועוצרים רוחות רעות וטללים רעים'.

הספור ארע למעלה ממאה שנה, בסוף תקופת שלטון התרפים בתימן. השלטון העות'מני הלך והסתאב, ובמדינה בלה שורה אוריה של בוקה ומבלקה. ובאין הנהגה איתנה של שלטון החק, אזי איש הישר בעיניו יעשה. התרבו הליסטים והגנבים בתימן, והללו פעלו באין מפריע, אין דין ואין דין. באותם ימים התגורר באחת מערי תימן, יהודי עשיר מפלג ושמו סעדיה בשארי. רודף צדקה היה ובעל חסד, וברפת שמים ליתא אותו בכל עסקיו המסעפים. ביתו המרוח היה מרחק מעט מבתיהם הקטנים והעניים של יהודי הקהלה, אולם רבים מצאו בו קורת גג והתארחו בו בסתר פנים יפות ללא תמורה. הבית עוזר את תאבונם של חברי כנפית שוודים באזור, וכיון שהיו ילידי המקום והפירו את התושבים כלם, ידעו כי סעדיה הוא עשיר מפלג, ובדמיונם הפורה הכפילו ושלשו את חונו כהנה וכהנה. באישון לילה, בעוד סעדיה ובני ביתו ישנים שנת ישרים, הקיפו השוודים את הבית המבדד. הם עשו את צעדיהם בחשאיות, אולם סעדיה חדר האון התעורר לשמע הרחשים החשודים מבוז. חרש-חרש קם ממקומו כדי לבדק את המתרחש, ומחר מאד הבין כי הם שרונים בצרה צרורה. הספיקו לו כמה הצעות חשאיות מבעד לחלונות ביתו, כדי להבחין במספר שוודים רעולי פנים שעומדים לפרץ אל תוך ביתו, ובידיהם פגיונות מלששים. בפחד ובאימה מהר סעדיה להעיר את אשתו וילדיו, ואם חשב תחלה להשיב מלחמה שגורה ולהפתיע את השוודים שבטוחים כי דרי הבית שקועים בשנה עזה, אזי בטל מיד את הרעיון, שכן לא היה ספוי פכל להתגבר עליהם. מתוך חרדה עצומה הגביה את עיניו השמימה, ובשפתיו המלבינות החל לשאת תפלה יוקדת לאביו שבשמים שיצילנו מידיהם של הפוהעים, והנה נפל מבטו על התבה שמעל פתח הדלת, ורעיון הציק במוחו. עד מהרה שלף סעדיה מתוך התבה את לולבי המצוה, אותם נענע זה מכבר בחג הפסח שעבר עליו לטובה, וחלק אותם בין בני הבית, כשבידיו שלו נותרו שני לולבים. ברמזים בלבד ובלי אמר ודברים, סמן סעדיה לכלם להתחיל לנענע בלולבים לכל עבר, מתוך אמונה פשוטה כי בכח המצוה לגרש את כל המשטינים והאויבים, ואשתו וילדיו עשו כמצותו בדבקות.

בינתיים החלו כבר השוודים במלאכתם לפריצת מנעול הדלת, אך בעודם מנסים לשבר את הברזל, הגיע לאזניהם קול מוזר מתוך הבית. היתה זו אשת העלים בשעת נענע הלולבים, וכיון שהללו כבר יבשו מזמן, נשמע קול הנענע שבעתים. השוודים חדלו באימה את 'טפולם' במנעול, וסעדיה הגביר את נענועי הלולבים העבטים שבידו, כאשר השוודים מטים את אזניהם ומנסים להבין מה פשר הרעש המוזר העולה באזניהם. משום-מה היו השוודים בטוחים, כי כספוס העלים אינם אלא קול משק כנפיהם של שדי שאול, שבאו להגן על היהודים דרי הבית, ומתבוננים להשיב מלחמה שגורה למי שינסה לפרץ פניהם. וככל שאנשת הנענעים נבברה, התגבר פחד השוודים, שראו בדמיונם את השדים האמיים עטים עליהם מכל עבר, ופתחו במנוסה עזה...

טרופי נשימה הגיעו השוודים למאורתם, וצהלו על מזלם הטוב שבזכותו נצלו ברגע האחרון מידם הארבה של שדי השאול. אך הפחד מידם הארבה של השדים לא מש מקרבם, והם מהרו לספר את הדבר באזניהם של כל שוודי האזור. 'חברך - חברך אית לה', והשמועה עשתה לה כנפים במהירות. מוכן מאליו שהדמיון הפורה הוסיף נפך רב לספור. עד שלא היה ספק בלב כלם, כי לסעדיה יש קשרים נסתרים עם יצורים שמימיים, והדעות היו חלוקות רק, האם אלו מלאכי שמים המגנים עליו בזכות היותו איש חסד וצדיק, או דוקא להפך, אין הם אלא שדים ומלאכי חבלה, אותם הצליח לרתם לתפקיד שמירת ביתו באמצעות כשפיו וקסמיו, שכן מכשף גדול הוא... הצד השווה שבהם, שמאז אותו מארע מפליא, היה ביתו של סעדיה שמור ומשמר מכל נסיון גנבה וגזל, ואף אחד לא ההין בנפשו לנסות שוב את מזל ולפרץ אל הבית. זכה סעדיה והתקומו בו דברי חז"ל, כי שירי מצוה מעבדים את הפרענות, והלולב היבש הצילו מלהפך להיות הלולב הגזול...

מאורות

רבי מרדכי מנדבורנא ז"ל
ליום ההלולא ט"ו בתשרי תרנ"ה

מגדולי צדיקי דורו, ונודע בפועל ישועות. רב ימיו התגורר בבושטינא ושמו יצא בארץ. נמול על ברבי דודוקנו רבי מאיר מקרמישל, שצוה לקרא לו על-שם רבי מרדכי מקרמינץ, ואמר ששרש נשמתו מנשמת מרדכי הצדיק ולכן בנהו מרדכי היהודי. מנעוריו שקד על תלמודו, ובעבר ימיו התבטא כי בהיותו כבן י"א, לאחר סיום חק למודיו אצל רבו, לאד שני דפי גמרא וכמה דפים בשלחן ערוך, ובלילה הוסיף ללמוד עוד. צדיקי דורו הסמיכוהו להנהיג עדה בירושל, ודרכיו היו מכלאים ונסתרים. את תפלות השחר היה מסיים לפנות ערב לאחר הכנות מרבות, וצדיקים אמרו עליו שהוא למעלה מן הדמיון ונערו במי שדבר בו סרה. נוהג היה להסתגר בחדרו, כאשר החלונות סגורים כל העת ונרות דולקים לפניו, עד שלא היה נתון להבחין בין יום ובין לילה. קדשתו ופרישותו היו להפליא, ומאכלו היה מעט מזער, אולם תדיר היה נראה בריא אולם כאחד האוכל בשור ושוטה יון. מנהגו היה לחלק בעצמו את העלויות בין המתפללים, ופעם כאשר נתקל ביהודי אורה, שאול לשמו והלה השיב ר' דוד ב"ר פיקל יעקב, חזר הרבי, שנה ושלש את שאלתו, והלה נותר בשלו. "מפני מה קוראים לך ר' דוד, דרך כבוד?" תמה הרבי, והלה השיב: "מפני זקני הלכנו..." והרבי שאל: "ואם יהיה ברוחני סוס לך, האם אקרא לך ר' סוס?... הבין האיש שהתעשר בתאר לזלא, והשמיט משמו את התאר ר', אך הותירו לשם אביו, והרבי אמר: "אם בזכות אבות אתה בא, נוחא".

יוסי דעת

אחד המנהגים המעניינים בעם ישראל, הוא מנהג הנחת תפילין בחול המועד, כאשר בעבר הניחו רבים תפילין, וכיום פשט המנהג שלא להניח, ובפרט בארץ ישראל. הדבר תלוי במחלוקת ראשונים, יש הסוברים שחול המועד נחשב מקרא קודש, ויש החלוקים על-כך. מרן שמשלחן ערוך פסק שלא להניח, והרמ"א חולק וכותב שבמועד מקומו להניח אך אין מברכים בקול רם כמו שאר ימות השנה. אחרים סוברים שיש ספק בדבר, ויש להניח בלא ברכה, או לברך רק על תפילין של יד. בהשפעת הקבלה, פשט המנהג שלא להניח, כפי המובא בוורה שהמניח תפילין בחול המועד חייב מיתה. הגרי"ש נתנון התאונן על הזנחת נוסח אשכנז, וכתב "שהנוהג מנהג אשכנז, איסור גמור לו לבטל מצוות תפילין בחול המועד, ואם כולם יתפללו בנוסח ספרד, תתבטל לגמרי מצוות תפילין בחול המועד". המנהג כיום הוא, שבחול חלק מניחים בחשאי או בלי ברכה, ואילו הספרדים והחסידים לא מניחים כלל, ובארץ ישראל נוהגים כולם שלא להניח, גם בהשפעת הגר"א מוויילנא שכחב "חול המועד אינו זמן תפילין, וטעות בידי המחייבים שטעו בפירוש דברי הש"ס", אולם ציון לדברי רש"י בסוכה שכתב: "היו לפניו מצוות הרבות, ליטול לולב, לישב בסוכה, להניח תפילין, להתעטף בציצית", ולא ייתכן לולב וסוכה עם תפילין רק בחול המועד. הדברי חיים מצאנא הורה לבחורים להניח, ובנו הדברי יחזקאל הורה להיפך. השפע חיים מקלוזנבורג הכריע בחול כרמ"א כאתריה ידיה, ובארץ ישראל לבית יוסף כאתריה ידיה. הגרי"ז מבריסק הגיע למצות בהושענא רבא, כ' בתשרי תר"ס, ואביו רבי חיים יעץ לו לדרוש בעניין הנחת תפילין בחול המועד, ואף שהביא ראיות לשטת הראשונים שאין להניח, ציווהו אביו להניח ביום היכנסו למצוות, והיתה זו הפעם היחידה בחייו שהניח תפילין בחול המועד. דרשות ויתא כה ערובה, עד שאחיו רבי משה שהיה מבוגר ממנו בשמונה שנים, חדר מאז להניח תפילין בחול המועד...

פְּרִי עֵץ הָדָר

בְּדֶרֶךְ שׁוֹשְׁלֶת רוֹז'וֹן הָאֲצִילִית מְזַרְעַת מַלְכוּת בִּית־דָּוִד, הָיָה בֵּיתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִהוֹסְטִינ, נֶכְדוֹ שֶׁל הַסָּבָא קִדְיָשָׁא רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִרוֹז'וֹן, מְשַׁפֵּעַ בְּכָל־כֶּסֶף שׁוֹנִים, מִתּוֹךְ הַדּוּר מִצְוָה וְחֻבּוּבָה, וּמֵהֶם אֲשֶׁר קָבַל בִּירְשָׁה מֵאַבּוֹתָיו כְּחֻפְצֵי־קֹדֶשׁ. בֵּין הַכֹּהֲלִים הַיְּקָרִים שֶׁבָּבִית, הַתְּבַלְטָה קִפְסַת אֶתְרָג מִהֲדַרְתּ וּמִיְחַדְתּ בְּמִנְהָ. שִׁכְבוֹת הַכֶּסֶף שֶׁמֶן הֵיתָה הַקִּפְסָה עֲשׂוּיָה, הָיוּ בִּגְנֻנִים שׁוֹנִים שֶׁהוֹסִיפוּ לָהּ חֵן וְהָדָר מִיְחָד, וְהָיָה הֵיתָה מְשֻׁבָּצָה בְּמַרְגְּלִיּוֹת יְקָרוֹת־עֶרֶךְ וּמְעֻשָּׂת בְּפָרָחִים מְחֻסְבִּים לְהַפְלִיא. כָּל מִי שֶׁהָיָה מְבִיט בְּקִפְסָה הָיָה מְשֻׁתָּמֵם לְמֵרָאָה יָפִיָּה הַנִּדְרִי, וְהָיָה מִבִּין לְאֲשֹׁרוֹ אֵת דְּרֹשֶׁת חֲז"ל "זֶה אֵלֵי וְאֵנֹוּהוּ - הַתְּנַאָּה לְפָנָיו בְּמִצּוֹת". הָרַבִּי עֲצֻמוֹ לֹא הִבִּיעַ הַתִּיחַסוּת יִתְרָה לְכָל־לִפְלִים הַיְּקָרִים שֶׁבִּרְשׁוֹתוֹ, אוֹלָם הַתְּבַשְׁטָא פֻּעַם כִּי הוּא נוֹהֵג בְּדֶרֶךְ הַמַּלְכוּת כְּחֹלֶק מִמִּצְוֹת כְּבוֹד־אֲבִי. הַפֻּעַם הַיְּחִידִי שֶׁהָרַבִּי הָיָה מְעִנִּיק תְּשׁוּמָת־לֵב מִיְחַדְתּ לְכָל־לִפְלִים הַיְּקָרִים, הָיָה בְּלִיל חַג הַפֶּסַח, אֲזִי הָיוּ הַגִּבְעָאִים עוֹרְכִים אוֹתָם עַל שִׁלְחָן הַסֵּדֶר כְּבִי־מַלְכִּים, וְהָרַבִּי הָיָה נֶעֱמָד לְרֹאוֹת אֶת הַשִּׁלְחָן בְּתַפְאָרְתוֹ וּמְחַבֵּב בְּכָף אֶת־הַמִּצְוָה.

הָיָה זֶה בְּתַקּוּפַת מַגּוּרָיו שֶׁל הָרַבִּי בְּעִיר וִינָה, אֲלֵיָּהּ הִגֵּר בְּתַקּוּפַת מַלְחַמַת הָעוֹלָם הָרִאשׁוֹנָה. יוֹם שֵׁשִׁי אֶחָד, עָרַב שַׁבַּת־קֹדֶשׁ, נָגַשׁ אֶחָד מִבְּנֵי הַבֵּית אֶל הָאָרוֹן כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת כָּל־הַשֶּׁבֶת, וּלְחַדְרָתוֹ הַבְּחוּץ כִּי קִפְסַת הָאֶתְרָג הַיְּקָרָה אֵינָנָה. בְּקִדְחַתְנֹוֹת הַחֹל לְחַפְשׁ אַחֲרֶיהָ, אוֹלָם הָעֵלָה חָרַם בִּידוֹ. שְׂאֵר בְּאִי־הַבֵּית לֹא יָדְעוּ גַם הֵם לְהִיכִן נְעִלְמָה הַקִּפְסָה, וּמְחַסֵּר בְּרָרָה פָּתְחָה בְּתוֹ שֶׁל הָרַבִּי אֶל הַמִּשְׁטָרָה הַיּוֹנִיָּאית, וְהִגִּישָׁה תְּלוּנָה עַל הָעֵלְמוֹת הַקִּפְסָה. מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָרַבִּי, הַתִּיחַסוּת הַשְׁוֹטְרִים בְּרִצְיוֹנֹוֹת לְתַלְמוּנָה, וְנִכְנְסוּ מִיָּד לַעֲבִי הַקּוֹרָה. הֵם הִחֲלוּ לְחַקֵּר וּלְתַשָּׁאֵל אֶת כָּל בְּאִי־הַבֵּית, וְעַד מִהֲרָה עָלוּ עַל עַקְבוֹתֶיהָ שֶׁל הָעוֹזֶרֶת הַיְּהוּדִיָּה שֶׁעָבְדָה בְּמִשְׁקֵי־הַבֵּית בְּמִשְׁדֵּ תְּקוּפָה מְסִימָה, וּבִימֵים הָאֲחֵרוֹנִים חִדְּלָה מִלְּפַקֵּד אֶת־הַבֵּית. הַחֲשָׁדוֹת אֲפֹא הִתְעוֹרְרוּ מִיָּד, וְאִמָּנָם לְאַחֵר בְּדִיקָה קָצְרָה בְּבִיתָה שֶׁל הַנְּעִרָה, הַתְּגַלְתָּה קִפְסַת הָאֶתְרָג הַגָּנוּבָה, וְהָיָה נֶעֱצְרָה בְּבִית־הַכָּלָא. צִעְרוֹ שֶׁל הָרַבִּי לְשִׁמְעַת הַמַּאֲרָע הָיָה גָּדוֹל, וְלֹאֲחֵר שֶׁהַקִּפְסָה שָׁבָה לְמִקּוּמָהּ, בְּקֶשׁ מֵהַגִּבְעָאִים לְפָנֹוֹת אֶל הַמִּשְׁטָרָה כְּדִי לְאִפְשֵׁר לְנַעֲרָה לְצֵאת מִהַכָּלָא לְזִמְרָמָה. עַד שִׁיעֵלָה בִּידוֹ לְבָרֵר אֶת מִנִּיעִיָּה לְבַצֵּעַ הַמַּעֲשֶׂה. בְּחֻמְלָה וּבְרָף, הִתְעַנְּנוּ נְשׁוֹת הַבֵּית עַל תּוֹלְדוֹת חֵיָּהּ שֶׁל הַנְּעִרָה, כְּאֲשֶׁר הָרַבִּי יוֹשֵׁב מֵהַצֵּד, וּמֵאֲזִין בְּשִׁתִּיקָה לְדַבְרֶיהָ. בְּבִשְׁת פָּנִים חֲחֹלָה זֹו לְגוֹלָל אֶת מִסְכַּת חֵיָּהּ רַב־תְּהַלְלָאוֹת, וְהַתְּבַרֵּר כִּי הִגֵּרָה מֵהֶנְגְּרִיָּה, שֶׁם גָּדְלָה בְּבִית דֹּל וְחֹסֶר פְּרֻסָּה, כְּאֲשֶׁר הָאֵב מְחַזֵּר אַחֵר הַטֶּפֶה הַמָּרָה וְאֵינוֹ מְשֻׁתָּבֵר מֵאוֹמָהּ, וְהָאֵם נֶאֱבָקֶת בְּעִמְלָה לְהַשְׁגֵּת לָחֶם לְפִי הַטֶּף. בְּדֶרֶךְ לֹא־דֶרֶךְ הִגִּיעָה לְוִיָּנָה שְׁבִאוֹסְטִרְיָה, שֶׁם קוֹתָה לְפָתַח דֹּף חֲדָשׁ בְּחִיָּה וּלְקֶרֶם עֲתִיד טוֹב יוֹתֵר, וּבְחַפְזוֹשִׁיָּה אַחֵר עֲבוּדָה הַתְּקַלְכָּה בְּמִשְׁרָתָה בְּבִיתוֹ שֶׁל הָרַבִּי. הִיחַס אֲלֵיָּהּ, כֹּף סִפְרָה, הָיָה מִיְחָד, שֶׁלְּמוֹ לָהּ בְּעִירְיָפָה אֶת־שִׁכְרָה וְאֵף הָעֵנִיקוּ לָהּ אֲרוּחוֹת חֲמוּת, וְהִנֵּה מִרְהַשְׁמִים זָמְנוּ לָהּ שִׁדּוּךְ מְתָאִים עִם בַּחוּר בְּרִיָּגִילָה שְׂאֵף הוּא הִגֵּר מֵהֶנְגְּרִיָּה, אוֹלָם מִיּוֹן שְׂאֻמְצִיעִיָּה הָיוּ דִּלִּים מָאֹד, וְחֻפְצָה לְהַעֲנִיק לְחַתָּנָה תְּשׁוּרָה מְכַבֶּדָה, נִטְלָה בְּאִין־רֹאִים אֶת קִפְסַת הָאֶתְרָג, מִתּוֹךְ מְחֻשְׁבָּה שְׂאֵף אֶחָד לֹא יָשִׁים לֵב לְדַבֵּר. פִּנְתָּה הֵיתָה לְטַל אֶת־הַקִּפְסָה רַק לְזִמְרָמָה, וְלֹאֲחֵר נִשְׁאוּיָּה בְּרֹדָא יִסְכִּים הֶחָתָן לְהַשִּׁיבָה לְבִעְלֶיהָ, וְעַתָּה עֲמָדָה בְּבִשְׁת גָּבַ וְהַתְּחַנְנָה לְסַלִּיחָה כְּשֶׁהָיָה גּוֹעֵה בְּכִבִּי סוֹעֵר.

עִם תֵּם סִפּוּרָה, פָּנָה הָרַבִּי אֶל הַגִּבְעָאִים בְּסַעֲרַת־נֶפֶשׁ, וְהוֹרָה לוֹ לְבַטֵּל מִיָּד אֶת הַתְּלוּנָה בְּמִשְׁטָרָה וּלְדַרְשׁ אֶת שִׁחְרוּרָהּ שֶׁל הַנְּעִרָה. בְּקִדְקֻנָּתוֹ אוֹסְטְרִית טִפּוּסִית, סָרְבוּ הַלְלוֹ תְּחִלָּה לְשַׁחֲרֹר אֶת הַנְּעִרָה, וְדָרְשׁוּ אֶת הַמִּשְׁדֵּ הַחֲקִירָה וְהַטְלַת הָעֵנִשׁ, אֲךֹ לְאַחֵר מֵאֲמָצִים מְרַבִּים עָלָה בְּיַד הַגִּבְעָאִים לְהַחֲלִיק אֶת הָעֵנִינִי וּלְסַיְמוֹ בְּרִי־טוֹב. עִם סִדּוּר הָעֵנִינִי, שָׁבָה הַנְּעִרָה אֶל בֵּית הָרַבִּי, וְהָיָה הֵנִינִי בְּפִיָּה מְעֻשָּׂפָה עִם סִכּוּם נִכְבֵּד, וְהוֹרָה לָהּ לְרַבֵּשׁ "קִפְסָה יָפָה וּמִהֲדַרְתּ, וּמְבִילָה לְחֹסֶד בְּהוֹצָאוֹת לְרִכִּישָׁתָה". הַנְּעִרָה הַמְּפַשְׁתָּה נִטְלָה בְּיָדִים רוֹעֲדוֹת אֶת־הַכֶּסֶף, וְלֹאֲחֵר זִמְרָמָה שָׁבָה עִם קִפְסַת אֶתְרָג נִהְדַּרְתּ, אוֹתָהּ הִצִּיגָה בְּפָנָיו הָרַבִּי וּבְנֵי בֵּיתוֹ. הָרַבִּי הִתְעַנְּן עַל חֲתָנָה הַמִּיעֵד וְעַל מוֹעֵד הַחֲתָנָה, וְהוֹדִיעָה לָהּ כִּי מַעֲתָה יַעֲמַד גָּבֹאֹ מִסּוּר לְיִמִּינָה כְּאֵב נֶאֱמָן, וְאֵת כָּל הַצְּטְרִיכוּתֶיהָ תוֹכַל לְקַבֵּל כָּאֵן. בְּאֲחוּלֵי בְּרָכָה יֵצֵאָה הַנְּעִרָה מִבֵּית הָרַבִּי, כְּשֶׁבְּכָל־נֶפֶשׁ עֲמָדָה וְנִרְגָּשָׁת מִגְדֻלּוֹת רִחוּוֹ שֶׁל הָרַבִּי וּמֵאֲצִילוֹת נֶפֶשׁוֹ.

חֲלָפוּ בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה לְאַחֵר מִפֵּן. בְּאֶחָד מִלִּילוֹת הַחֲנֻכָּה, חָדְרוּ גָּבִים שְׁפָלִים לְבִיתוֹ שֶׁל הָרַבִּי שְׁבַת־אֲבִיב, בְּהַתְּגוֹרֵר מֵאֲז עֲלוֹתוֹ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁנַת תַּרצ"ז, וּבְעֻזַּת־מִצָּח חָמְסוֹ אֶת כָּל־הַכֶּסֶף הַמִּיְחָסִים שֶׁהָיוּ בְּבִית. הָרַבִּי הַסְתַּמֵּק כְּבֵר מְזִמֵּן לְבֵית עוֹלָמוֹ, וּבְבִית הַתְּגוֹרָרָה בְּגִפְּהָ נִכְדָּתוֹ הִיִּשְׁיָשָׁה, הִתְרוּקָה לְמִשַׁת חֲלִיָּה, וְאֵף שֶׁהֵיתָה עֹדָה לְגִנְבָה מִתְּחִיבָהּ, לֹא הָיָה לָאֵל יָדָה לְעֲשׂוֹת מֵאוֹמָה. הַמִּשְׁטָרָה שֶׁהִזְעִיקָה בְּאִישׁוֹן לִילָה, הַשְׁקִיעָה עִמָּל רַב כְּדִי לְהַתְּחַקוֹת אַחֵר עַקְבוֹת הַגָּבִים, אוֹלָם מִיּוֹן שֶׁהִלְלוּ הָיוּ מִתְּחַבְּמִים הֵיטֵב וְהָעֵלִימוּ כָּל בְּדֵל שֶׁל־סֶמֶן, לֹא הָעֵלְתָה הַחֲקִירָה דֶּבֶר. לְמַחֲרָה, עֵוֹד הַרְבֵּית הַנִּכְבֵּד מְשׁוֹטְטָה בְּבִית שֶׁהִתְרוּקָה בְּבִית־אֶחָת מִכָּל חֻפְצֵי הַקִּדְשָׁה שָׁבוּ, גִּלְתָּה מְגֻבַּת פְּרוּסָה עַל אֶחָד הַכֶּסֶאֹת שֶׁבָּבִית, וּכְשֶׁהִרְקָה אוֹתָהּ זִהְתָּה תַּחֲתֶיהָ אֶת מְנוֹרַת הַחֲנֻכָּה הַנִּהְדַּרְתּ שֶׁל הָרַבִּי וְאֵת קִפְסַת הָאֶתְרָג יְקָרוֹת־הָעֶרֶךְ. לְאַחֵר רָגַע נִפְרָה, כִּי יוֹם קֹדֶם לָכֵן, לְקִרְאָת כִּ"ט בְּכִסְלוֹ, יוֹם הַהֲלוּלָא שֶׁל הָרַבִּי, הוֹצִיאָה אֶת שְׁנֵי הַכֹּהֲלִים הַלְלוֹ כְּדִי לְהַבְרִיקָם, אֲךֹ מִיּוֹן שֶׁלֹּא סִמָּה אֶת־הַמַּלְאָכָה, הוֹתִירָה אוֹתָם מְכֻסִּים בְּמִגְבָּת עַל־הַפֶּסָא, וְכֹךְ הֵם נִצְלוּ מִיְּדֵיהֶם שֶׁל הַגָּבִים שֶׁלֹּא הִבְחִינוּ בָּהֶם. וּבְשִׁיעָה שְׂאֲחֻזָּה אֶת קִפְסַת הָאֶתְרָג הַיְּקָרָה, סִפְרָה הַרְבֵּית לְמַבְקָרִים שְׁבִאוֹ לְחֻקָּה בְּמִרְנָפְשָׁה, אֶת סִפּוּרָה שֶׁל הַקִּפְסָה וְאֵת אֲצִילוֹת רִחוּוֹ שֶׁל סִבָּה הָרַבִּי, בְּהַעֲבָרָה עַל־הַמּוֹדוֹת וּשְׁמִירַת כְּבוֹד אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל. ♦

פְּנִינֵי אוֹר הַחַיִּים

מְדַבְּרֵי הָאוֹר הַחַיִּים הַקּוֹדֶשׁ

אֶתְרָג הַטוֹב לְמִאֲכָל וְרִיחַ, הֵינּוּ חֲכָם הַלּוֹמֵד וְעוֹשֶׂה, וְלָכֵן דְּמִי יְקָרִים, כִּי אֶחָד בְּעִיר בְּעַל־תּוֹרָה וּמְעֻשִׂים טוֹבִים, הָדָם בְּרִיחַ בְּלֹא טַעַם, הֵינּוּ חֲכָם הַלּוֹמֵד וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה. עֲרִבָה הֵינּוּ לֹא תוֹרָה וְלֹא מִצְוֹת, וְלָכֵן מִצְוִיָּה בְּכָל שְׁנוֹת קֶרֶב גְּנִי־אָדָם. וְלִזְכֹּל בְּטַעַם בְּלֹא רִיחַ, הֵינּוּ תְּעוּשָׁה וְאֵינוֹ לּוֹמֵד, וְאֵינוֹ הַקִּבְ"ה לְאִגָּם לְזִכּוֹת הַעֲרִבָה עִם הַשָּׂאֵר. אִי נָמִי, אֶתְרָג דּוֹמָה לְרֹאשׁ, לִזְכֹּל לְבִרְיַת מִילָה, ג' בְּדִי הָדָם לֵב' דִּיּוֹ וְגוֹפֹם, ב' בְּדִי עֲרִבָה לְרִנְלִיּוֹ, וְכֵלֶם יָחִד יַעֲבֹדוּ הַבּוֹרָא יִתְבָּרָה. אִי נָמִי הֵינּוּ ז', אֶתְרָג לִזְכֹּל ג' הָדָסִים ב' עֲרֻבוֹת, רְמוּזִים לְשִׁבְעָה רוֹעִים אֲבִרָה וְצִחָק וכו'.

כְּנִיָּה נִעְנֻעַ הַלּוֹלָב, הַחֻלְלָה הוּא כְּמוֹ אֶחָד שְׁפוּשֵׁט יָדוֹ לְקַבֵּל אִיּוֹת דָּבָר, וְהוֹבֵבָא לְאַחֵר שֶׁקִּבְּלָהּ, וְעַתָּה בְּנִעְנֻעַ שְׂאֵנוּ מְנַעֲנֵנִים, אֲנוּ מְבַקְשִׁים מֵאֵת הַשֶּׁם יִתְבָּרָךְ שֶׁבְּזִכּוֹת הַשִּׁבְעָה צִדִּיקִים הַרְמוּזִים בְּלוֹלָב, שִׁיבּוֹא שִׁפְעַ לְעוֹלָם, וְהַבְּהָא הִיא הַתְּקוּוֹת שִׁישׁ לָנוּ לְקַבְּלָהּ, וּבְכֵן יֵשׁ לְעִשְׂוֹת הַנְּעִנְיָה, וְלֹא אֶתְרָג לִיְצִיָּים שֶׁמְשַׁחֲקִים לְחַתָּנָת חֲכָמִים הַקְּרִיטִים, אוֹי לָחֶם וְאִי לְנֶפֶשׁ:

אֲמַר חֲכָם כִּי אֲרַבְּעָה שְׁמוֹת יֵשׁ לְיָמֵי הָעוֹלָם, וְאֵלֵּי הֵם: חַל, חַל הַלּוֹמֵד, יוֹסֵטוֹב, וְשִׁבְתָּ. חֶם מִשְׁכַּסְכְּלוֹת יִשְׂרָאֵל כֹּאפֵן זֶה. שִׁבַּת הוּא תִּינוּקוֹת שֶׁל בִּית־רַבֵּן שֶׁלֹּא חֲטָאוּ, חֶם קֹדֶשׁ, וְגַם אֵינֶן רֹאִים לְעִשְׂוֹת מַלְאָכָה, כְּמוֹכֵן הַשִּׁבְתּ אֵינוֹ יוֹכֵל לְעִשְׂוֹת מַלְאָכָה וְהָעוֹלָם אֵינוֹ מְתַקֵּם אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי הַכֵּל פִּיָּהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת, כְּמוֹכֵן הַשִּׁבְתּ, יוֹסֵטוֹב הוּא וְהוֹדִי כְּשֶׁר שְׁלוּמֵד וְעוֹשֶׂה, וְיֵשׁ שְׂמֻחָה וְהוֹתֵרָה מְשֻׁמָּה לֵב הָאָדָם, כְּדֻכְתִּיב פְּסוּקֵי ח' יִשְׂרָיִם מְשֻׁחֲרִילָב. חַל הַלּוֹמֵד חֶם גְּנִי אָדָם שֶׁמִּתְאַבְּקִים בְּעֶשֶׂר רַגְלֵי הַחֲכָמִים, וְעוֹשִׂים טוֹבָה עִם בְּעַל־תּוֹרָה, כְּמוֹ שְׂאֻמְרָנוּ שֶׁהַחֲכָם דּוֹמָה לְמוֹעֵד, כֵּן מִי שְׁעוֹשֶׂה טוֹבָה הוּא חֲלִי־הַמוֹעֵד. חוֹל חֶם עֲמִי אֲרָצוֹת, שֶׁכֵּל יָמָיו הוּא כְּמוֹ חֶם מְשֻׁשׁ, אֲכִילָה שְׂתִיָּה וכו', כֹּךְ הַחֹל הוּא טוֹרָה וְעֶסֶק, לֹחַ צוּר לָנוּ הַשֶּׁם, שְׂמוֹצוֹת לִזְכֹּל שִׁישׁ בַּה אֲרַבְּעָה מִיָּנִים שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אֲרַבְּעָה אֵלֹו, שִׁישִׁים בְּאֶגְדָּה אֶחָת כְּדִי שֶׁנִּזְכֵּר בְּלֵנוּ. (מֵאֹר הַחַיִּים דְּרוֹשׁוֹת הָאוֹר הַחַיִּים: שְׁכֵחַת תַּלְמוּדִי)

דְּבַרֵי הַיָּמִים

אֶחָת הַמִּצְוֹת הַמְרַכְזוֹת בַּחַג הַסּוּכוֹת, הִיא נִיסוּךְ הַיָּמִים עַל הַמִּבּוֹב הַבִּקְרֵבַת הַתְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, יָחִיד עִם נִיסוּךְ הַיּוֹן. אֶת הַיָּמִים הַיּוֹן שׁוֹאֵבִים מִמַּעֲיֵן הַשִּׁילּוּחַ, וְכֹדִי לְהוֹצִיא מִלִּבָּם שֶׁל צְדוּקִים שְׁטַעֲנוּ שְׂאִין לֹחַ מְקוּר בַּתּוֹרָה, עֵשׂוּ זֹאת כְּבוֹרָב עִם. מַעֲיֵין הַשִּׁילּוּחַ הוּא שְׁמוֹ הַנוֹסֵף שֶׁל מַעֲיֵין הַגִּיחוּן, אֶחָד מִמְּקוּרוֹת הַיָּמִים שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם מֵרִאשִׁית יָמֶיהָ, שְׁמִימִי הִיוּ מְגִיחִים מִתַּחַת לְפָנֵי הָאֲדָמָה וּמִכָּאֵן שְׁמוֹ. מֵאִזּוֹ וּמִתְמִיד סִבְלָה יְרוּשָׁלַיִם מִמְּחֹסֶר בִּאֲסַפְקַת מַיִם, וְאֵף שִׁיּוּרִים בַּה גִּשְׁמִים מְרֻבִּים, אִין הַיָּמִים נִסְכְּגִים בִּאֲדָמָה וְהֵם זוּרְמִים אֶל מְחוּץ לְעִיר. בְּעֶבֶר הִיא מַעֲיֵין נוֹסֵף בִּירוּשָׁלַיִם וְשְׁמוֹ עֵין רֹגֵל, אוֹלָם יָמִימֵי יִבְשׁוּ מוֹמֵן. בְּתַקּוּפַת הַיְּבוּסִים לְפָנֵי יוֹתֵר מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים שָׁנָה, הַתְּגוֹרְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר בְּגִבְעָה קֹטְנָה שֶׁנִּקְרָאת הַיּוֹם עֵיר דָּוִד, וְסִבִּיבָה בְּנִתְּנָה חוּמָה כְּדִי לְהִגֵּן עֲלֶיהָ מִפְּנֵי פּוֹלְשִׁים זָרִים. אֲךֹ כִּיוּן שְׁמַעֲיִין הַגִּיחוּן נִבַּע מְחוּץ לְחוּמָה, וְהַחֲשֵׁשׁ הִיא שֶׁהָאִיב יִטִּיל מִצּוֹר עַל הַחוּמָה וְהַנְּצוּרִים לֹא יוֹכֵלוּ לְהִנִּיעַ אֶל הַיָּמִים שְׁבַחוּךְ, לָכֵן חֲצָבוּ מְנַהֵרָה סוּדִית מִתַּחַת לְחוּמָה וְדִרְכָה הִיוּ יוֹכֵלוּם לְהִנִּיעַ אֶל הַמַּעֲיֵין שְׁמַחוּךְ לְעִיר, לְשֹׂאוֹב מַיִם וּלְשׁוֹב לְבַתְּיָהֶם מְבִילֵי שִׁינְגֹוֹל. בְּתַקּוּפַת חֻזְקִיהוּ הַמֶּלֶךְ בּוֹמֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן, נּוֹצַר חֲשֵׁשׁ מִפְּנֵי מִצּוֹר שֶׁל מְנַחֲיִיב מֶלֶךְ אֲשׁוּר, וְאֲנָשֵׁי חֻזְקִיהוּ חֲצָבוּ נִקְבָה אֲרוּכָה בַת 500 מִטְרִים בַּתוֹךְ סֵלַע, וְדִרְכּוֹ הַעֲבִירוּ אֶת מִימֵי מַעֲיֵין הַשִּׁילּוּחַ אֶל תּוֹךְ הָעִיר. לְפָנֵי כִ"ב שָׁנָה, הַתְּגַלְתָּה בְּנִקְבָה כְּתוּבַת אֲבֵן בְּכַתֵּב עֲבָרִי עֲתִיק, וְכֹו מְסוּפֵר עַל חֲצִיבַת הַנִּקְבָה בִּאֲמָצְעוֹת שְׁתֵּי קְבוּצוֹת מִשְׁנֵי הַצִּדִּידִים, וּפְגִישׁוֹת בִּאֲמָצֵעַ. בְּתַקּוּפַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי נִחְצָבוּ בּוֹרוֹת מַיִם רַבִּים בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמִסּוּפֵר עַל נַחוּנִי

מטעים

(קריאת שו"ת)

הלכות הראשונים אשר שברת
תבת שברת מנקדת בפתח, עלי"א שיהא מטעמת בסלוק בשסוף הפסוק, כי יש תבות שתנועתן אינה משתנה גם בטעמי א"י שהם אתנהתא וסוף פסוק, ולא נודעה הסבה. וכך מובא במסורה: כל שברת, שברתי, דברתי, דברתי, והצלת, והצלתי - פתחין באתנהתא וסוף פסוק, וכן יש שמות בצירי וסגל שלא ישתנו לקמץ באתנהתא וסוף פסוק, כמו ספר, תבן, צדק ועוד. וכתב אברעזא שטעם הדבר לא נודע, רק בקב נמצאו במקרא. (מענה לישן)

ויפסל שני' ללות אבנים (שב)

בטעמי פור קדמא ואולא ותבת כראשונים בטעם רביע, לומר קד שאם בגלל עין שנת חנם חרב בית המקדש וגלו ישראל מעל אדמתם, הרי שבזכות שני לוחות האבנים ובזכות התורה שילמדוה בארצות פוזריות, יתקברו הלכות ביניהם, ותהיה בהם קדמא ואולא כאשר יבואו איש לקראת רעהו לאהבה איש את אחיו אהבת אמונה ולגמול חסד איש את רעהו, אזי יזכו כמו הראשונים לשוב לארץ אבותם ויתחדשו ימיהם בקדם, ולזה מרמז טעם רביע שהוא לשון רביצה, וכליזה בזכות האחדות של שני לוחות הברית הדבוקים כאחד, ובזכות תלמידים חכמים בני עם ישראל, כמו שדרשו חז"ל וכליזה למדוי ה' ורב שלום בניה, אל תקרי בניה אלא בניה. (מראה יעקב)

מדגש

מקורו של הבטוי 'דברים' / מלים בדרבנות/ הוא במקלות קהלת, אותה קוראים בחג הסוכות או בשבת חלימועז: "דברי חכמים בדרבנות". משמעות הבטוי כיום הוא דברים חריפים ונוקבים, ולעתים אף פוגעים, ובמקורות הפנה למלים המתבטות, ומדריכות את האדם שברובן שפראש מלמד הרב, כפרש רש"י בפסוק: "מה דרבו זה מכוון את הפה לתלמידה, כך דבריהם מכונים את האדם לדרכי חיים". מקור המלה אפוא הוא מדרבן, אך בשתיקה חל שבוב כיום בקריאת חנוכה. במקור נכתב בדרבנות, כאשר הדל"ת במקוץ גדול ועגול, והשוא שאחריי נע, ולכן הבי"ת רפוייה, ואף המלה דרבן נקראת באותה צורה, כאשר הדל"ת במקוץ גדול, השוא נע והבי"ת רפוייה. אך כיום הוגים בטעות 'דברים בדרבנות' דרבן במקוץ קטן, שוא נח ובי"ת דגושה, ובכתיב חסר מותבים דרבן, דורבנות.

ממלח

מעשה באדם אחד, שלא שפר עליו מזל ויונתו היתה אשת מדנים אשר מרדה אתיחיו. בחג הסוכות נענה במרענשו ובחיוו נהג: "וידעים אתם מדוע נשים פטורות מריהסו? שהרי שנינו במסכת מכות, מ'שום רשעה אחת אתה מחיבו, וא' אתה מחיבו משום שתי רשעיות, דחינו שאין מטיילים על האדם ענש כפול שלא יוכל לעמוד בו, ודי לו במכה אחת שבאה עליו, ואף במצות סבה הדבר בו, שאם גילה האדם מביטו הקבוע לדירת עראי, לספת דויד הנפלה, לפחות לא יתקן בו הנאמר גילה אחר גילה גללה יהודה, לא יגלה אל גלותו עם זו שבגדודו..."

שנה אחת בתקופת חג הסוכות, היה מחסור גדול בבשר בעיר ניקלשבורג, ועקב כך לא קבלו תלמידי הישיבה את פתקי התמחוי שבקדם היו יכולים לקבל מזון לסעודה, והם נותרו ברעבונם. נודע הדבר לרבה שלי העיר, רבי מרדכי בנט, ומיד לאחר תפלת שחרית הזמין את אחד מתושבי העיר, ובקש ממנו לדאג לכלכלת בחורי הישיבה שיוכלו לאכל בשר בשמחת הרגל, והוא ערב לשלם את פליהוצאות. בינתיים התאספו סביבו רבים, והוא אמר בקול: "דעו לכם, כי אמש קבלתי סך של עשרה זהובים בסך פתשלים על חתימתי לתאר מורנו, ומעתה נכון אני לחלק את התאר לכל איש אשר יזים ורגלים לו, כדי שאוכל לכלכל את הוצאות הבחורים בתאר זה..." הנזכרים הבינו מיד את כוונתו, שכן מנהג המדינה היה אז, שאת התאר מורנו לא היו נותנים אלא ליחידים סגלה, וכאשר היו רבני הערים מעניקים למישהו את התאר הנכסף, היו משגרים עשרה זהובים בדרך-ימים לרב המדינה, ועתה כאשר שמעו שהרב מתכוון לחלק את התאר ללא הבחנה, נבחרו עלי-נפשם, שכן בקד יפחת כבודם כאשר הם עצמם מכנים בתאר זה, והתאר יתפך להיות דבר של מה בכך, ומיד מהירו כלם להתנדב סכומים נכבדים, לכלכלת בחורי הישיבה...

בשכנותו של רבי שלמה מבובוב, היה עומד רובל יהודי, והרבי היה משתדל לרפש אצלו מדי פעם חפצים שונים, כדי לחזקו בפרנסתו ולתמוך בו בדרך כבוד. בדרך כלל היה הרובל מוכר תשמישי-קדשה, אולם באחת הפעמים, בראשית תקופת הקיץ, ראה הרבי כי דוכנו של הרובל ריק מסחורה. "היכן מרבלתך?" תמה, והלה השיב: "הפעם אין ברשותי שום דבר שהרבי יכול לקנות, מפיון שאין בידי דברי קדש". הרבי רצה בכל-זאת לקנות ממנו משהו, ולכן שאלו מה נמצא באמתחתו, והרובל שלף צעיפי-משי משפחים, אותם היו הנגידים דאז נוהגים לקשר בצוארם. התבונן הרבי בצעיף וראה את יפיו והדרו, והחל למדד את ארבו ורחבו וחשב דבר-מה. לאחר מכן בקש לרפש עשרים צעיפים, ושלם תמורתם מחיר מלא. עברו ימים ארבים, והגיע חג הסוכות. הרבי פתח את ארזו ושלף את הצעיפים הנאים שרכש, ובקש לגזר אותם לרצועות דקות כדי ליפות את-הספה. בני הבית עשו כמצותו, ולפליאתם התברר כי ארך הרצועות שנקשרו זו לזו בשרשרת ארבה, התאים בדיוק להקף הספה של הרבי, והפליאו את עיר-הרואים. והיה בנו של הרבי, רבי בן-ציון הי"ד, עומד ומשתומם: "ראו נא כיצד משתדל אבי ליפות את המצות, וכך בחדש סיון לשקנה מהרובל את הצעיפים, היתה מחשבתי נתונה למצות נוי ספה..."

בירושלים שבדור הקודם, התגורר איש נעלה וצנוע, ושמו רבי אברהם ברוך דייטש. בראורין ובראקהן היה, והמית עצמו פלימיו באהלה שלי-תורה, אלא שבדרך של בני ירושלים המסלאים כפז, לא בקש גדלה ושררה לעצמו, והיה מהלך בצדי דרכים, כשרגליו נטועות ארצה וראשו בשמי-שמים. היה זה בשנותיו הראשונות לאחר נשואיו, אברך צעיר למים, אך השנה היתה לו בחוב מצוה כאחד מזקני-ארץ. במשך כל ימות השנה, אגר בצנעה פרוטה לפרוטה, אותן חסד מלחמו הדל וממלגתו הצמקה בשיבה, והמתין בצפיה דרוכה לחג הסוכות, כדי שיוכל לרפש בחסכונו אתג הדור ונאה, שכן אתג דומה ללב, ומי שלבו צרוף ומקדף, מהדר אחר אתג נקי וזך. הסוחר הנודע של אתרגים בירושלים דאז, היה רבי זלמן זוננפלד, ואילו עשה האברך את-דרכו. בחושיו המחזדים גלה מיד אתג הדור ששכב בירכתי הארגו, ובקש לשמע מר' זלמן את-מחירו. "היכן מצאת את האתג הזה?" תמה ר' זלמן, ובלבו התפלא כיצד לא הבחין עד עתה באתג זה, המהדר שבמהדרים, ומיד חמד אותו בלבו לעצמו. הוא מהר לנקב בסכום עתק, שהיה בו כדי רכישת עשרה אתרגים מהדרים, ולפליאתו לא עמד האברך עליהמקח, ובקש לשלם בכל-חסכונו, ובנוסף ישלם בידו שטר-חוב על יתרת החוב, אלא שר' זלמן לא ותר. "אברך צעיר אתה, והסכום שאני מבקש עולה על מלגת ישיבתך במשך חדש שלם ויותר. וכי מסגל אני לטל סכום זה גדול ממך בעבור אתג אחד?" את האתג הניח ר' זלמן במקום משמר, כשהוא נוצר את-סודו בלבו כי הוא עצמו חפץ באתג נדיר ומיוחד זה. בפחית-נפש יצא האברך היקר מלפניו, ואף שמצא אתג אחר שאף הוא היה מהדר ונקי, לא מש האתג הראשון מנגד עיניו. באשמרת הבקר שביים א' דסכות, חש ר' זלמן זוננפלד כי מאידו מתהלך בסמוך לסבתו הלוד ושוב, ולבו אמר לו כי הלה מחפש אתרי. מהר ר' זלמן ויצא לקראת ההלה, והנה האברך שבקש לרפש אצלו את האתג לקראתו. "אנא מקד ר' זלמן", אמר לו הלה בעינים פלות ועורגות, "חשקה נפשי לברך על האתג המהדר ההוא שבקשתי לרפש ממך, וכיון שהש אני כי האתג נותר אצלה, מתחנן אני בפניך שתעניק לי אותו כמתנה עלי-מנת להתזיר, ואוכל לצאת בו ידי חובת המצוה". עמד ר' זלמן הסוחר כשהוא נפעם ונרגש. "ראו נא אברך יקר שבערכיו זה, שלא לשם התרברבות וגאון בקש לרפש אתג מהדר, ולא עלי-מנת להראותו לחבריו ולהתנשא בעיניהם על שהתמזל מזלו למצא יהלום כזה. אלא כלי-פונתו לשם שמים, לקים זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, ובהשתאות הביט בו בשעה שנענע בארבעת המינים, בהמית הלב ובדבקות עלאית. השגות פאלו אצל אברך צעיר, לא ראיתי מימי, התבטא ר' זלמן זוננפלד באזני בנו הגדול של רבי אברהם ברוך דייטש, והוסיף: "אולם דבר אחד נשגב מבינתי, מהיכן ידע אביר, כי אני עצמי חמדתי את האתג לעצמי, וידע לכון את השעה בה אני משכים לצאת עם האתג המהדר בידי, כדי שיוכל לקים בו את המצוה ולברך עליו ברבת שהחינו?"

הספה משולח לבית-אוצר שהאדם מכין לו כדי לשמר את אוצרותיו הקרים, ועתה, לאחר הימים הנוראים, כאשר לכל יהודי יש באמתחתו

אוצר שלם של מצות ותפלות יקרות, הוא בונה סבה כדי שתהיה בשבילו בבית-האוצר ובו הוא נכנס עם אוצרותיו כדי לשמרם. (רבי ישראל שמעון קסטלניץ)